

חינוך בפרשה- פרשת ויגש

הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מרצה באחיה

ענות חן

ננסה לדמיין את יוסף בשעה שמריצים אותו מן הבור בראש השנה, בתום י"ב שנות כליאה. וַיִּגְלַח וַיַּחְלֵף שְׂמֹלֵתוֹ וַיָּבֵא אֶל פְּרַעֲהוּ. הוא מריח ריח של חופש. האם ה' שם קץ לחושך? פרעה פותח ואומר חֲלוֹם חֲלָמָי... וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתֹר אֹתוֹ. הנה המפתח שישחררו! עליו רק לענות 'כן! אני האדם שאתה צריך! הנני לרשותך ולפתרון חלומותי!' אך יוסף דבק בענוה - וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרַעֲהוּ... בְּלִעְדֵי, אֲלֵקִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרַעֲהוּ. זה בכלל לא אני. אני כלום. אינו חושש שמתוך ענוותנותו לא יזדקק לו פרעה והוא יחזירו לכלא... רק לא להתגאות!

כתב רבינו משה מקוצי (סמ"ג לאוין ס"ד) שלאחר שהשלים חיבורו הגדול על מנין המצוות, הראו לו בחלום שהשמיט את העיקר, איסור שכחת התורה! הַשְׁמִיר לָךְ... פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ, ומה גורם לשכחת התורה? מידת הגאווה. שנא' וְרַם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה'". וכותב 'התבוננתי עליו בבוקר והנה יסוד גדול הוא ביראת ה', הואלתי לחברו בעזרת יהיב חכמתא לחכימין...' וממשיך שאכן מצא בחז"ל כי התייחסו למידת הגאווה כאל לאו דאורייתא!

בחינוך ילדים מתקשים אנו לעתים למצוא את שביל הזהב. מחד רוצים לחנך את ילדינו למידת הענוה וצניעות, שהיא יסוד למידות הטובות כולן. אך מאידך קיים צורך להעניק להם הערכה וביטחון שיקנו להם יכולת עתידית להתקדם ולהתפתח באופן עצמאי. אומרים בשם הרבי ר' בונם מפרשיסחא ש'בכיס אחד' יש להחזיק את הפסוק וְאֲנִי עֶפְרָא וְאֶפְרַיִם, ואילו בכיס האחר יחזיק את דברי חז"ל בְּשִׁבְלִי נִבְרָא הָעוֹלָם. איך מחנכים לאיזון הנכון ביניהם?

היסוד הוא להחשיב בכל מעשינו את המאמץ והעמל, ולא את ההישגיות והתוצאות. ילד כשרוני שגדל על 'מבחן התוצאה' בלבד, יִפְתָּח אִמּוֹנָם הערכה עצמית, אך לצידה יהיה גם גאוותן ויהיר, כי דרכו להצלחה קלה ומהירה. בנוסף לגאווה נראה רגזן ואף פגיע ורגיש. וכן גם לגבי הילד החלש, אם מורגל שהמטרה היא התוצאה, והרי הוא אינו משיגה, חש תסכול תמידי ועשוי לפתח רגשי נחיתות ויפסיד את ביטחונו העצמי. יאבד גם מוטיבציה עתידית.

עלינו לייחס חשיבות להשקעה. המטרה היא עמל ויגיעה, ולא התוצאה! בכך, גם ילד מתקשה יזכה להערכה על מאמציו, ויראה כי שמחים באמת עם השתדלותו. לא יחוש החמצה לנוכח כישלונותיו, כי הרי הצליח 'להשיג' התמדה ויגיעה! גם החרוץ לא יתגאה בהצלחותיו, שהרי המאמץ הוא העיקר, ואינו המצליחן היחיד. אמר אחד החכמים 'אומרים עלי שאני מוכשר פי אלף מאדם ממוצע, יתכן שזה נכון, ולפיכך אני גם מחויב פי אלף מאחרים'. אין כל סתירה בין ענוה לבין הערכה עצמית בריאה! שהרי לא הכישרון הוא המדד להערכה אלא העמל והרצון!

מידה זו של ענוה והתבטלות לה' היא מיסודות החנוכה. כתב המהר"ל, מה שקבעו חז"ל את ימי החנוכה הוא בעיקר בשביל שניצחו את היונים. אך היות ולא נראה לעין-כל שהיה ניצחון המלחמה ע"י השי"ת, כי יש לתלות בטבע הלוחמים, לפיכך נעשה נס בנרות, כדי שידעו שהכל בנס מאת השי"ת, במלחמה כמו בנרות. לא כוחי ולא עוצם ידי! חוזרים שוב ושוב 'נתת גיבורים ביד חלשים!' אנחנו החלשים! בְּלֶעָדִי, רק אֶלְקִים יַעֲנֵה! אין עוד מלבדו!

על יוסף נאמר שמצא חן בעיני אדוניו, וזאת כי יִלְעָנִים יִתֵּן חַן. גם בעלותו לגדולה לא נהג בהתנשאות. כתב הרמב"ן שהחשמונאים הכהנים היו חסידי עליון, ועשו שלא תשתכח תורה ומצוות מישראל, אך נכשלו וחסאו בזה שמינו מקרבם מלך, והרי כתוב לא יסור שבט מיהודה. גם ברגעי הצלחה יש לזכור בהכל 'בְּלֶעָדִי', ללא התנשאות וגאווה.

היונים ניסו בחכמתם היהירה והגאה 'להשכיחם תורתך', הגאווה משכיחה, כנ"ל! חשמונאי ובניו דחו חכמה זו, ודבקו ב-עֶקֶב עֲנָה יִרְאֵת ה'. אף כשמצאו פך בודד של שמן, השתדלו במצוות ה'. הדליקו באותו לילה מבלי לחשוב על התוצאה. הם הרי לא דמיינו כי פך קטן יספיק לשמונה ימים... בכל זאת משתדלים ומנסים! שאלו צדיק אחד, הרי אמרו חז"ל יגעת ומצאת, ואני יגעתי ולא מצאתי? והשיב, הרי מצאת יגיעה! שהמטרה היא עצם היגיעה.

בהצלחה בעבודת הקודש!

יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com